

שמעתא עמיקתא

גליון תרצ"ח | פרשת מטות מסעי | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

הלכות מצויות לבין המצרים (ב)

ביבום

שבוע שחל בו ת"ב, אסור לכבס, אפי' דעתו ללבוש הבגד לאחר ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ג)]. ואין איסור כיבוס משום מלאכה, אלא כדי למעט בשמחה, להראות אבלות ושלא יסוּח דעתו ממנה. [מ"ב (סי"ק בא וסי"ק מב)]. ומנהג בני אשכנז להחמיר מר"ח. [רמ"א (שם)].
נתנית בגד במכונת כביסה בער"ח כשיגמור לכבס בלילה
יש אומרים שאין לכבס במכונת כביסה בערב ר"ח כשיגמור לכבס בלילה, אבל אם יגמור בבין השמשות מותר. [בעל השבט הלוי (מבית לוי בהמ"צ עמי' יד אות א)]. ויש מתירים בכל אופן. וכן ע"ק. [הגרש"א זצ"ל והגר"ח זצ"ל (תורת המועדים אות נט)].

אין לו אלא מלבוש אחד

אפילו אין לו אלא מלבוש אחד, אסור לו לכבס בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ג)]. אבל מר"ח עד שבוע שחל בו ת"ב מותר (אף לנוהגים להחמיר מר"ח). [מ"ב (סי"ק)].
נתלכלכו כל בגדיו בזיעה

נתלכלכו כל בגדיו בזיעה, הרי הוא כמי שאין לו אלא חלוק אחד, שמותר לו לכבס חלוקו עד שבוע שחל בו ת"ב. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביהמ"צ עמי' י אות ב)]. אבל בגיהוצ אין להקל. [שם]. אלא אם כן יש משום כבוד הבריות. [עיי' להלן שמוכאז שמתירים אפילו כיבוס במקום ככה"ב]. ועדיף לכבס מאשר לקנות בגד חדש לצורך זה. [שם. וכן דעת הגרשי"א זצ"ל (נטעי גבריאל פל"ז הגה יז) שבמקום שהתירו כיבוס (ושם איירי לענין בגדי קטנים) אין להחמיר ולקנות אחרים חדשים].

לצורך מצוה

כיבוס לצורך מצוה מותר אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. כגון אשה הלובשת לבנים לצורך ימי טהרתה. [רמ"א (שם סעי' ג) ומ"ב (סי"ק)]. וק"י שמותר לתת לכוּבס עכו"ם לצורך זה. [מ"ב (סי"ק לא)]. ועיי' לקמן לענין שאר מקומות שהתירו לכבס במקום מצוה.

לכבוד שבת

כיבוס לכבוד שבת נהגו לאסור, אכן אם אין לו בגד לכבוד שבת רשאי לכבסו. [מ"ב (סי"ק לב). ואע"פ דשם מיייר לענין כתונת י"ל שכתב כן לפי המנהג שכת' הרמ"א שם, אבל לדידן שנוהגים כהגר"א לחלף גם שאר הבגדים שרי. וכן הביא בנטעי גבריאל (פלי"ח אות ו)].

כיבוס מפות לצורך פעודת מצוה

קייטרנג המכנין סעודות מצוה, כגון ברית מילה וכדו', כל יום בט' הימים, אם א"א להם בלי לכבס המפות רשאים לכבס ויש להקדק רק הוצרך ביותר למצוה, ולמעט מהרגיל כל השנה. [שבט הלוי (ח"י סי' פא)].

הפיפת פאה נכרית

י"א שאסור לחפוף פאה נכרית דבכלל כיבוס הוא. [בעל השבט הלוי (שם עמי' יד אות א) והגרשי"א זצ"ל (רבבות אפרים ח"ו סי' רצא אות ג)]. ויש מקילין. [הגר"ח"ש זצ"ל (רבבות אפרים שם) משום שאין לפאה נכרית דין בגד. ועיי' בשי"ס סנהדרין (ק"ב), ויש חלק ואכמ"ל]. ולענין איסור גיהוצ עיי' לקמן.

צחצוח נעליים

מותר לצחצח נעלים ואין זה בכלל איסור כיבוס. [בעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' כג הגה ז) ואור לציון (פכ"ז סוף אות א)]. ויש מתירים רק להשחירם אבל לא להבריסקם. [אג"מ (ח"ג סי' פ)]. ושימוש בחומר נוזל המצוי בזמנינו מסתבר שמותר אף לדעה זו. ועכ"פ לצורך שבת מותר בכל אופן. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות יז) ובעל השבט הלוי (שם עמי' כג הגה ז). ולדעת האג"מ (שם) שרי (אף להבריסק) רק לדידן שנוהגים ללבוש בגדי שבת בשבת חזון].

להבריש בגד או כובע

מותר להבריש בגד או כובע אפילו בשבוע שחל בו ת"ב. [אור לציון (פכ"ז סוף אות א)].

ניקוי כתם

מותר לנקות בגד מכתם. [הגרשז"א זצ"ל (מבקשי תורה חכיו' עמי' תל) והגרשי"א זצ"ל (הלכות ומנהגי בהמ"צ עמי' מו) משום שאין ככה"ג משום היסח הדעת מהאבילות. ודעת בעל השבט הלוי (שם עמי' יד אות א) להקל רק כשהכתם ניכר. ודעת האור לציון (פכ"ז הגה א) שאין להקל אלא במקום כבוד הבריות].

בגדים העשויים להתלכלך תדיר

בגדי עבודה שעשויים להתלכלך תדיר (כגון של אינסטלטור, עובדי נקיון וכדו'), אם צריכים להם מותר לכבסם. [עיי' ברמ"א (סי' תקיא סעי' יד) שהתיר לכבס בגדי הקטנים שמתלכלכים תדיר. וביאר הלבוש כי אין בכיבוס זה משום שמחה. והביאו המ"ב (סי"ק פח). ולפי"ז י"ל דהיי' בכיבוצ'י. ובדרך זה כתב בנטעי גבריאל (פלי"ח אות ו)]. ועיי' להלן לענין סדינים, מגבות וכדו', במקומות צבורים.

מסכות פנים

מותר לכבס מסכות פנים המיועדות למניעת התפשטות נגיף הקורונה. [דלא גרע מבגדי זיעה ובגדים העשויים להתלכלך תדיר שמותר לכבסם. כפרט שלצורך הגנה יעילה צריך שהמסכה תהיה נקיה. וכן פסק הר"ח זצ"ל].

הבגד עלול להפסד

בגד שהתלכלך ואם לא יכבסנו יפסד מותר לכבסו. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות א)].

עיי' עכו"ם

אסור לתן לאינו יהודי לכבס מר"ח ואילך (ולבני ספרד משבוע שחל בו ת"ב, כה"ח אות סי"ט), ואפי' אמר לו לכבס אחר ת"ב ג"כ נהגו לאסור (שיש בכ"ז משום היסח הדעת מהאבילות, כה"ח אות ז'), ויש מצדדים להקל כשנותן לצורך אחר ת"ב. ולמעשה לענין כלי פשתן יש לסמוך על זה. [רמ"א (שם סעי' ג) ומ"ב (סי"ק לד)]. וממ"מ קודם ר"ח מותר לתת, אע"פ שכובס אחר ר"ח, או אפי' בשבוע שחל ת"ב. [רמ"א (שם סעי' ג) ומ"ב (סי"ק לה)].

להוסיף בגדים של גדולים בשעה שמכבס בגדי קטנים

כשמכבסים בגדי קטנים במכונת כביסה (עיי' להלן) אסור להוסיף בגדי גדולים. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט טות נט)].

בגדי קטנים

אסור לגדולים לכבס כסותם של קטנים ויש להחמיר אף כשלא הגיעו לחינוך. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ד)]. ועיי' במ"ב (סי"ק פא) דהיינו משום אבלות או משום עגמת נפש. וכת' בשעה"צ (אות צא) דנפ"מ בין הטעמים, לקטן שלא הגיע לחינוך. וי"א שאיסור זה נוהג משבוע שחל ת"ב. [שו"ע (שם). וכת' הפמ"ג (א"א סי"ק לח) שכן מוכח מהרמ"א שדשק ליה לחשו"ע]. וי"א שנוהג מר"ח. [עיי' במ"ב (סי"ק פב) שכת' בשם הא"י לדידן דין שיהא בתספורת מטה ומכיוס מר"ח, ובחיי"א כתב לצורך קטנים אין להחמיר אך לפי מנהגינו אלא בשבת זו, ע"כ]. והעיקר כדעה הראשונה. [נחנך לנער (פכ"א סוף הגה ג)]. ועיי' בסמוך.

בגדי קטנים העשויים להתלכלך

בגדי קטנים (אפי' הגיעו לחינוך) העשויים להתלכלך תדיר, מותר לכבסן אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [רמ"א (שם) ופמ"ג (שם א"א סי"ק לט)]. ובאופן זה מותר לכבס אפי' הרבה (בגדים של קטנים) ביחד אם עושה כן ע"יי מכונת כביסה. [עיי' במ"ב (סי"ק פא) שכת' דלא יכבסו הרבה ביחד. ובמכונת כביסה שהיא טרחא א' מסתבר דשרי אפי' הרבה ביחד. וכ"כ בחנוך לנער (פכ"ב סוף הגה ב)].

לבישת בגדים מכובסים

אסור ללבוש בגדים מכובסים (אף שכיבסם לפני ר"ח). ובני אשכנז נוהגים להחמיר בזה מר"ח, ובני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ג) ורמ"א (שם)].

לצורך מצוה

לצורך מצוה, כגון אשה בימי ליבונה מותרת ללבוש, ולהציע תחתיה לבנים (אבל בת"ב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה). [רמ"א (שם סעי' ג) ומ"ב (סי"ק ל)].

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגיושה לצורך שידוכין בט' הימים רשאי ללבוש בגדים מכובסים, אם יש צורך בדבר. [הגרשי"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי' סד הגה 44)].

לכבוד שבת

לכבוד שבת לובשים בגדים מכובסים. [עיי' במ"ב (סי"ק לב). ואע"פ דשם מיייר בכלי פשתן, יעיוין בביאור הגר"א שנקט שהיתר זה נלמד ממה שהתירו לכבס לכבוד שבת. ועיי' במטה יהודה (שם). ודעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש ביה"מ פי"ד הגה 25) שכל מקום שמותר בגדי שבת מותר גם במכובסים, וא"כ לפי מנהג ידן להקל בבגדי שבת דדוקא לכבוד שבת התיר שחרי למנהג זה אין כבוד שבת מתיר, אלא טעמו להתיר מחמת שהם בגדי זיעה. שבת בשבת חזון ה"ה לוח. ויש לציין דדעת הגרשי"א זצ"ל (הלכות ומנהגי בהמ"צ עמי' סהגה 41) דהיתר זה הוא בגדר הותרה ולא בגדר דחוייה].

בגדי זיעה

מותר אפי' בט' הימים ללבוש בגדי זיעה (גופיה, גרביים, וכדו') מכובסים. [עיי' ברמ"א (רסי' תקנא) שהתיר להחליף הכותנות לשבת חזון. ועיי' במ"ב (סי"ק ו) שהתיר גם לחליף גרביים כיון שהוא בגד שלובשים רק מפני הזיעה (עיי' במ"א סי"ק ד), אע"פ דהתם קאי לפי המנהג שאסור ללבוש בגדים מכובסים בשבת. ולכאין אין לומר דדוקא לכבוד שבת התיר שחרי למנהג זה אין כבוד שבת מתיר, אלא טעמו להתיר מחמת שהם בגדי זיעה. ושו"מ שכי"כ בחמו"ד הובא במבית לוי (עמי' יד הגה ד). וכן הוא בערוה"ש (יו"ד סי' שפד אות ז). וכן פסק בעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' יד הגה ז) להתיר אף בשאר ימות השבוע ע"פ הפת"ש (יו"ד סי' שפט סי"ק ב). וכן פסק הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות מט). וכן הוא ברבבות אפרים (ח"ג רסי' שמה). ועיי' באבני יספה (ח"ג סי' נח ענף ב) שהביא מהגרשז"א זצ"ל שם פגימה דינו כבגדי זיעה]. וי"א שמ"מ לכתחלה יש ללבשם קצת לפני ט' הימים. [הגרשי"א זצ"ל (שם) ודעתו שם שחולצה שלובש תחתיה גופיה קצרה היא בכלל בגדי זיעה. וי"א בשם הגרשי"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביה"מ פי"ד הגה 39) להחמיר בזה אא"כ הוא איסטניס]. ואף למחמירים אם לא הכין לפני ט' הימים, עכ"פ כשצריך להחליפם יניחם על הריצפה, ואח"כ ילבשם. [עיי' במנח"מ (ח"י סי' מד). וכן פסק הגר"ח זצ"ל (קעי"מ הגה ט). ועיי' בשעמטא עמיתקא גליון שצ"ז].

מסיבת שידוכין

במסיבת שידוכין הנערכת בט' הימים, מותרים החתן והכלה ללבוש בגדים מכובסים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"ד אות י והגה 25)].

במקום שמותר ללבוש בגדי שבת

כל מקום שמותר ללבוש בגדי ח"ה בגדים מכובסים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד הגה 22)].

מגבות, מפות וכדו' מכובסים

סדינים

מראש חודש עד ת"ב (לבני אשכנז, ולבני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב) אין להציע המטות בסדינים מכובסים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ג)]. ואף לכבוד שבת נהגו איסור. [מ"ב (סי"ק לא)].

לצורך אורחים

מותר להציע סדינים מכובסים עבור אורחים הבאים לביתו. [בעל השבט הלוי (שם עמי' טז הגה יח)].
לצורך בית מלון
בבתי מלון מותר להציע מטות האורחים בסדינים מכובסים. [בעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' טז הגה יח) וגני"א (ח"ג סי' סא)]. והאורחים רשאים להשתמש בהם. ויש מי שאמר שיניחו על הרצפה קודם לכן. [מנח"י (ח"י סי' מד ד"ה וכו"י)].

מגברות

מר"ח (ולבני ספרד בשבוע שחל בו ת"ב) אין להשתמש במגבות מכובסים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ג)].
במקום צבורי

במקום צבורי מותר להשתמש במגבות מכובסים ואף לכבסם מותר. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש עמי' תכא) כי מתלכלכים תדיר].

מר"ח עד ת"ב (ולבני ספרד משבוע שחל ת"ב) אין להשתמש במפות מכובסים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ג)]. וממ"מ לכבוד שבת מציעין לבנים כמו בשאר שבתות. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי"ק לא)].

הכנת הבגדים ע"מ להתיר לבישתם

אסור ללבוש בגדים מכובסים כמבואר לעיל, אלא שמחמת שבדרך כלל יש צורך בהחלפת בגדים בימים אלו מחמת החום וכדו', ניתן ללבושם זמן מה לפני הגעת זמן האיסור ע"מ להתירם בלבישה. [עיי' ברמ"א (יו"ד סי' שפט סעי' א) ובשו"ע (סי"ק ד) לענין אבילות. וכן הוא כה"ח (שם אות קצא)]. וילבשם בכדי שתקלט בהם זיעה. [אור לציון (פכ"ז הגה א)]. או בכדי שיהיה מורגש שהוא קצת מגושם (והוא כחצי שעה, והכל לפי הענין). [הגרשי"א זצ"ל (קעי"מ הגה ח)].

כמה בגדים ביחד

כשלוש בגדים ע"מ להתירם בשימוש מועיל אף ללבוש כמה בגדים ביחד. [הגר"ח זצ"ל (קעי"מ עמי' לח הגה יט) אם מתקמטים קצת. וכן פסק באור לציון (פכ"ז הגה א) כי אדם שיביאו לו בגד שלבש אחר, אפי' באופן זה, מאוס בעיניו ללבושו].

להשתמש רק בחלק מהבגד

אין צריך להשתמש בכל הבגד, אלא די במקצתו. [הגרשי"א זצ"ל (אבני יספה ח"ג סי' נח ענף ג)].

לשפשפש ברצפה

י"א שמועיל (אף לאחר הגעת זמן האיסור) להניח הבגדים ע"ג קרקע ע"מ להתירם ללבישה. [כרם שלמה ניויד סי' שכטו.]. ויש מחמירים. [אור לציון (פכ"ז הגה א') דלא דמי לבגד שהתלכלך בויעה, שבגד זה שיביאו לאדם אחר לא יהא מאוס עליו כבגד שיש בו זיעה]. ואם שכח להכין בגדים לפני הזמן, יכול לסמוך על המקילין בתנאי שיניחם על הרצפה באופן שניכר הלכלוך באופן שמרגיש שצריך לכבסם. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי תיד)]. וכן בכל שעת הדחק ניתן לסמוך על היתר זה. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות מט)]. ועי' מש"כ לענין בגדי זיעה.

להשהות הבגד עם כביסה שאינה נקיה

במקום הצורך, ניתן (אף לאחר הגעת זמן האיסור) להשהות בגדים המכובסים עם הכביסה שאיננה נקיה עד שהבגדים קולטים הריח של הכביסה. [הגרשו"א זצ"ל (אבני יספה ח"ג סי' נט ענף ד)]. **לוישן על בגד מכובס בתשעת הימים (ע"מ להתירו בלבישה)**
אם ישן על בגד מכובס (אף תוך ט' הימים), הרי זה כמו שלבשן אחר ומותר ללבשו.

[הגרשו"א זצ"ל (דברי סופרים קצור הל' אבולת פל"ז אות לה) ואין כבה"ג משום הצעת סד"ן מכובס, עיי"ש]. **לבקש מבן ספרד או קטן שילבשנו עבורו (עד שבוע שחל בו ת"ב)**
מותר לבן אשכנז לבקש מבן ספרד הנוהג היתר בזה עד שבוע שחל בו ת"ב, ללבוש עבורו בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו ת"ב כדי להתירם בלבישה. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי שמה)]. וכן מותר לבקש מקטן (אפי' בשבוע שחל בו ת"ב). [וכן ראיתי עצה זו בקע"מ (סוף הגה ז)].

בגרי זיעה

למחמירים לעיל שאסור להחליף בגדי זיעה, אם צריך להחליפם יניחנם על הריצפה, ואח"כ ילבשם. [עיי' במנח"י (ח"י סי' מד). וכן פסק הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ הגה ט)].

מגבות

מגבות, ע"מ להתירם בשימוש די לנגב בהן פ"א לפני זמן האיסור. [אור לציון (פכ"ז הגה א)].

הכנת הבגדים בשבת

מותר ללבוש בגדי שבת ולהחליפם אחר כמה שעות שלבשם בלילה ובבוקר כדי שיהיה מותר ללובשם בתשעת הימים. [נשבט הלוי (קובץ מבית לוי ח"יג עמי' מט אות ה)]. ויעשה כן באופן שאינו ניכר שעושה לצורך חול, כגון כשקם מהשינה, ילבש חולצה מכובסת. [הגרשו"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' רצ ס"ק א.ג והליכ"ש בין המצרים פי"ד אות כ), בצל החכמה (ח"ד סי' קלח), בן איש חי (ח"א דברים אות ו), רב פעלים ח"ד ססי' כט), כה"ח (סי' תקנא אות צא) ואור לציון (ח"ג פכ"ז אות א)].

בגדים שאינן ראויים לשבת

היתר הנז"ל אינו שייך בבגדים שניכר עליהם שהם בגדי חול. [אור לציון (ח"ג פכ"ז הגה א ד"ה ומי) וארחות שבת (פכ"ב סוף הגה רפב)].

לומר בפני שמחליף ברינו לצורך חול

יש ליזהר מלומר שכוונתו עבור ההכנה. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פל"ד אות יח), ששי"כ (פכ"ח הגה קפז) ובצל החכמה (ח"ד סי' קלח). ועיי' באר משה (ח"י סי' קה בהשמטות) ובארחות רבינו (ח"ב עמי' קל)].

גיהוץ

אין לגהץ בגדים בימים אלו אפילו ע"מ ללובשם לאחר ת"ב. למנהג עדות המזרח יש להחמיר משבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (שם סע' א) אור לציון (פכ"ז אות ב ועיי"ש בהגה)]. ולמנהג בני אשכנז מר"ח. [רמ"א (שם) וביאור הלכה (ד"ה ואנח)].

גיהוץ בגד שכבר לבשו

יש מי שאומר שגיהוץ האסור הוא הגיהוץ של אחר כביסה שהוא בכלל ניקוי הבגד, אבל מותר לגהץ בגדים שכבר לבשם ונתקמטו. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי' תטו)].

פאה נכרית

סירוק פאה ללא עזרת חומרים אינה בכלל גיהוץ ומותרת. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ט אות ט)].

לבישת בגדים מגוחצים

אין ללבוש בבגדים מגוחצין אפילו הם ישנים שהגיהוץ עושה אותן כחדשים. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק מד)].

השתמש בהם פ"א או מקמט אותן קצת

בגדים מגוחצין אם לבשן זמן מה לפני ט' הימים מותר ללובשן אפי' גיהוצן ניכר. [הגרשו"א זצ"ל (שלמי מועד עמי' תפ) והגרנ"ק זצ"ל (קע"מ הגה יד)]. וכמו"כ ניתן לקמטם קצת לפני הלבישה. [הגר"י"ק (ארחות רבינו ח"ב עמי' קלד)].

לצורך שבת

בגדים מגוחצים חמירי מבגדים מכובסים ועל כן אף לצורך שבת אסור ללובשן (אם לא לבשם כלל אחר הגיהוץ), ומי"מ יכול לקמטם קצת לפני הלבישה כנ"ל. [הגר"י"ק (שם)].

לבישת בגדים חדשים

בגדים חדשים (אפי' לא מברכים עליהם שהחיינו), בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן, אסור ללבוש בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי' תקנא סע' ו) ומ"ב (ס"ק מה)]. ובני אשכנז מחמירין מר"ח ואילך. [רמ"א (שם)].

בגדים שאינם חשובים (נעלים, גרבים וכד')

אפילו בגדים חדשים שאינם חשובים (שאינן צריך לברך עליהם שהחיינו) כגון מנעלים חדשים, גרבים וכיו"ב, אסור ללובשם (מר"ח לבני אשכנז ובשבוע שחל בו ת"ב לבני ספרד). [מ"ב (ס"ק מה)]. ועיי' לעיל בברכת שהחיינו לענין לבישת בגדים חדשים בשבת. **בגדים חדשים בשבת חוזן (שלא מברכים עליהן שהחיינו)**

אף לנוהגים ללבוש בגדי שבת בשבת חוזן אינן רשאים ללבוש בגדים חדשים אע"פ שלא מברכים עליהן שהחיינו. [אג"מ (או"ח ח"ג סי' פ) והגר"י"ק זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב עמי' קלד אות יז)]. ויש מפוסקי עדות המזרח המתירים כשאינו צריך לברך עליהן שהחיינו. [כה"ח (אות פט)].

בגדים חדשים שאינם חשובים בשבת חוזן

כתונת וכדו' אפי' חדשים מותר ללבוש בשבת חוזן (כמו לענין כיבוס דמותר לכבוד שבת). [בה"ל (שם ד"ה כלים)]. וכשיש לו כתונת מכובסת אסור ללבוש חדשה. [אג"מ (ח"ג סי' פ)].

שבת חתן

מי שיש לו נשואין בשבוע שלאחר ת"ב, אסור לו ללבוש בגדים חדשים. [מ"ב (ס"ק ט)].

חתן בר מצוה

נער בר מצוה שחלייתו לתורה בשבת חוזן, אסור לו ללבוש בגדים חדשים. [מבית לוי (דיני ימי בין המצרים)]. וילבשם לפני זמן האיסור שלא יהיו כחדשים.

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגישה לצורך שידוכין בט' הימים, מותר לו ללבוש בגד חדש אם יש צורך בדבר. [חזו"א (ארחות רבינו ח"ב עמי' קל אות א) והגרשו"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי' סד הגה 44)].

לבישת בגדי שבת

מר"ח עד ת"ב אסור ללבוש בגדי שבת. [רמ"א (סי' תקנא סע' א)]. ואיסור זה הוא באופן שהן ניכרים שהם בגדי שבת, אבל במה שמיוחדו לשבת אינו כבגדי שבת אם אינו ניכר, לכן מותר ללבוש טלית קטן מיוחד לשבת כיוון שאין ניכר שהוא של שבת, וכמו כן מותר ללבוש כובע ישן על שבת כיוון שאין ניכר שהוא של שבת. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי' תד)].

שבת חוזן

אפילו בשבת חוזן אין מחליפין ללבוש בגדי שבת, כי אם הכתונת לבד. [רמ"א (סי' תקנא סע' א)]. אולם כבר התפשט המנהג ברוב המקומות ללבוש בגדי שבת ואפי' בשבת שחל בו ת"ב, ויש משיגים בנד אחד. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק ו) וכה"ח (אות י)].

בערב שבת

י"א שמותר ללבוש בגדי שבת בערב שבת מחצות היום ואילך. [הגר"י"ק זצ"ל (ארחות רבינו ח"ב עמי' קלג) והגרשו"א זצ"ל (קע"מ פי"ד אות יט)]. וי"א שמותר ללובשם בשעה שרגיל ללובשם כל ער"ש אפי' סמוך לחצות היום. [בעל השבט הלוי (שם עמי ז) והגרשו"א זצ"ל (שלמי מועד פי"צ הגה 51)].

במוצאי שבת

י"א שבמוצ"ש מותר להמשיך ללבוש בגדי שבת שלבש בשבת. [א"א מבוטשאטש (מ' ת' סי' תקנא) (נטעמו כי האיסור הוא התחלת הלבישה ולא במה שכבר לבוש ועומד). וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (קע"מ פי"ד אות יט) ובעל השבט הלוי (מבית לוי עמי' ו)]. וי"א שלאחר הבדלה יש לפושטם. [הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ שם). ולענין מנהג החזו"א עיי' בספר קע"מ בהגהות הגרנ"ק זצ"ל (אות כב)]. וכל א' ינהג כפי מנהגו. [הגרשו"א זצ"ל (פי"ד תה 88)]. ולענין מנהג הגרשו"א זצ"ל, עיי' בהליכ"ש (פי"ד אות כח והנה לח) ובספר שלמי מועד (עמי' תפג)].

בעלי ברית

מילה שהיא מר"ח עד ת"ב נוהגים שבעלי ברית לובשים בגדי שבת. [רמ"א (סי' תקנא סע' א) ומ"ב (ס"ק ד)], אפילו הם מכובסים. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד תה 25)].

מי בכלל בעל ברית

בעלי ברית הם אב ואם הבן, המוחל והסנדק. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק א)]. וכמו כן הסבים (אבי אבי הבן ואבי היולדת) והסבתות, האחים והאחיות של הרך הנימול, אם רגילים ללבוש בגדי שבת לצורך זה. [שער"ת (סס"ק א) ובעל השבט הלוי (שם עמי' כב הגה כח). ומש"כ שה"ח האחים והאחיות כן דעת הגרשו"א זצ"ל (שם פי"ד תה יד)]. אבל המכניס והמוציא התינוק (קוואטער), יש אומרים שאינו בכלל זה ויש מקילים, ומי"מ האשה המכנסת התינוק נוהגת ללבוש בגדי שבת שזה עיקר מצותה. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק א) ושעה"צ (אות ז)].

פדיון הבן

המותרים ללבוש בגדי שבת בברית מילה (עיי' לעיל), רשאים ללבוש בגדי שבת בפדיון הבן.

[כה"ח (סי' תקנא אות ז)].

פשיטת בגדי שבת לאחר הברית או הפדיון

עיין מש"כ לענין פשיטת בגדי שבת מיד במוצ"ש שהבאנו מחלוקת בדבר, ומי"מ בברית מילה אפשר להקל ואין צריך לפושטם באותו יום. [דהרי אף מהמ"ב (שם ס"ק לד) משמע להתיירא שחרי כתב להפסיטם דוקא לענין ברית מילה בתי"ב. וי"ל דלא דמי לבגדי שבת במוצ"ש דהכא הוי כיוו"ט שלהם].

בר מצוה

מותר לבחור הבר מצוה, לאביו, לאמו, לסבים ולסבתות, ללבוש בגדי שבת אפי' מכובסים לכבוד הבר מצוה בט' הימים. [הגרשו"א זצ"ל (שם פי"ד אות ח, הגה יא והגה 25)]. ועיי' בדברי יציב (או"ח ח"ב סי' רלח). וי"א שמותר רק עד שבוע שחל בו. [הגרשו"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' לה)]. ומי"מ בשנה שחל ת"ב בשבת ונדחתה התענית ליום ראשון, אפשר להקל גם בשבוע שחל בו ת"ב.

[הגרשו"א זצ"ל (שם) דיש לצרף דעת הסוברים דבה"ג אין דין שבוע שחל בו ת"ב].

התחילה הסעודה בערב ר"ח אב ונמשכה עד הלילה

אם התחילה הסעודה בערב ר"ח אב מבעוד יום ונמשכה עד הלילה, מותר לשאר קרואים הלבושים בגדי שבת להמשיך ללובשם עד אחר גמר הסעודה. [הגרשו"א זצ"ל (שם תגה 44)].

לצורך שידוכין

בחור שיש לו פגישה לצורך שידוך בט' הימים מותר לו ללבוש בגדי שבת. [חזו"א (ארחות רבינו ח"ב עמי' קל אות ב), הגרשו"א זצ"ל (הלכות ומנהגי ביהמ"צ עמי' סד תגה 44) והשבט הלוי (ח"ט סי' קלא אות ד)].

מסיבת שידוכין

במסיבת שידוכין הנערכת בט' הימים, מותרים החתן והכלה ללבוש בגדי שבת. [הגרשו"א זצ"ל (שם אות ו)].

תפירה

אסור לעשות בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבוע זה. ויש להחמיר מר"ח. [שו"ע(סי' תקנא סע' ז) ומ"ב (ס"ק מז)].

עבור אחרים (כגון חייט המתפרנס ממלאכה זו)

אומן ישראל אסור לעשות בגדים לצורך אחרים בין ישראלים בין עכו"ם, בין בשכר בין בחנם. ונהגו להקל אף לצורך ישראלים. אם נתנו לו קודם ר"ח דאלו אחר ר"ח אסור ליתן לו, ואם ידוע ומפורסם שהמלאכה של אינו יהודי, מותר אף לכתחלה לעשות המלאכה אפילו אחר ר"ח. [רמ"א (שם סע' ז) ומ"ב (ס"ק נא ונב). ועיי"ש (ס"ק) שאם אין לו מה אכל מותר בכל אופן].

על מנת למכרם לאחר ת"ב

אף באופן שהוא ידוע ומפורסם שאינו עושה לעצמו ובודאי לית ביה שמחה להאומן כגון שעושה בשביל למכור בשוק לאחר ת"ב אסור. וטעם האיסור שיחשבו שנתן לו ישראל לתקן אחר ר"ח. [ביאור הלכה (שם ד"ה של הנכרי)].

עיי' עכו"ם

נהגו לתת לאומנים אינם יהודים לתקן כלים חדשים אפילו אחר ר"ח, כדי שיהיו מוכנים לאחר התענית, ומיהו טוב למעט בזה במקום שאפשר, דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטינן. [רמ"א (שם סע' ז). וביאר המ"ב (ס"ק ג) דהטעם שהקילו בזה יותר מכיבוס דאסרינן לעיל בסוף סע'. יי"ג לפי שעדיין אינן שוים ולא נקרא שמו עליו].

לצורך נשואין

מותר לעשות בגדים חדשים לצורך נשואין שלאחר ת"ב אם לא קיים מצות פו"ר. [מ"ב (סס"ק יד)].

בגדים שנקרעו ותפירת כפתור

תפירת כפתור או קרע בבגד מותרת אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [הגרשו"א זצ"ל (שם אות טז), בעל הש"ח (שם עמי' יג אות ז), וכן הוא בבא"ח (דברים אות ו) ובאור לציון (פכ"ז סוף הגה ב)].

לקצר שרוולים וכדו'

מותר לקצר אורך הבגד ואין בזה משום תיקון בגד. [דדמי להא דלעיל דשרי לתפור קרע. ועיי' עוד באג"מ שבסמוך. ושור"י שכן פסק הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ר"ה עמי' תטו)].

פאה נכרית

מותר לתקן פאה נכרית בימים אלו, אא"כ הוא תיקון חשוב, ואם יש צורך אף בזה מותר. [עיי' בטע"מ בגריאל (פל"ז אות ט) דהוי בכלל קישוטי אשה שהתירו אפי' לאכלה תוך ל' כמבואר בשו"ע (ניויד סי' שפא סע' ו)].

תקון בגדים

מרי"ח אב יש נוהגות שלא לסדר חוטי שתי מצמר או משארי דברים, בין לו ובין לאחרים ובין בשכר ובין בחנם. [ש וייע (סי תקנא סעי ח) ומי"ב (סי"ק ד)]. וטוויית החוטי"ן לתפור בהן בגדים מותר שאינו בכלל זה. וכן מותר לעשות אריג מעצים דלאו בכלל בגד הוא. [מ"ב (סי"ק ד)].

התחלת התפירה היתה לפני ר"ח

יש מי שאומר שיש מקום להקל לתפור בגדים, אם התחלת התפירה היתה לפני ר"ח אב, ושיש להקל בזה בעיקר לבעלי מלאכה שמלאכתם בכך וצריכים לזה. [אור לציון (פכ"ו הגה ב)].
בשעת הצורך

בשעת הצורך יש להקל במחנות קץ ובקייטנות לנערות לעשות עבודות רקמה וכדו', בטי הימים. [הגרשז"א זצ"ל (פ"י"ד אות כג) ועיי"ש בהגה ז73]. ועיין בסמוך.

ללמוד מלאכת התפירה

מותר ללמד מלאכת התפירה בימים אלה, ובלבד שלא יעשו על ידי זה בגד חדש. [אור לציון (פכ"ו הגה ב)]. ועי' בבצל החכמה (ח"ד סי' נד) שכתב שבנות הלומדות תפירה מותרות לתפור תחיתות בד שאין בדעתן להשלימן לבגד וגם אינו ראוי להיות בגד, וכן בסריגה, רקמה וכדומה מותר בכה"ג, עיי"ב.

רחיצה

יש נוהגים שלא להתרחץ מרי"ח, ויש שאין נמנעין אלא בשבוע שחל בו ת"ב. [שו"ע (סי תקנא סעי' טו)]. ומנהג בני אשכנז להחמיר מרי"ח. [רמ"א (שם)]. ומנהג בני ספרד בארץ ישראל להמנע רק בשבוע שחל בו ת"ב. [אור לציון (פכ"ו אות ח)].

רחיצה בצונן

אין רוחצים אפי' במים צוננין (לכל מנהג כדאית ליה). [רמ"א (שם) ובן איש חי (דברים אות טז)].

סאונה

סאונה רטובה דינה כרחיצה, אבל סאונה יבשה מותרת. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פסיט אות מה)].

פניו ידיו ורגליו

פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן. [מ"ב (סי"ק צד וצו)]. ואף בזה"י שלא הולכים יחפים מותר לרחוץ הרגלים. [שבט הלוי (ח"ו סי' עז אות ב)]. ועי' בארוחת רבנו (ח"ב עמי קלד ח) בשם הגריי"ק זצ"ל. ומותר אף ע"י סבון אם עושה להעביר זוהמא או ריח רע. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה כד)].

שיעור פניו ידיו ורגליו

הפנים : כוללים כל הראש. [נדה"ח (סי' קל אות ז) וכה"ח (אות קצט) אפי' בדעת המ"ב. ועי' במה"ד הראשונה של ספר קעי"מ בשם הגרני"ק זצ"ל שפניו זה מהמצצ עד הסנטר, אולם אחרי שהראוהו דברי הדה"ח הני"ל, הורה הגרני"ק זצ"ל להשמיט את דבריו ולהעתיק את דברי הדה"ח וכן אמר הגרני"ק שיש להעתיק דברי הדה"ח].
הידיים : י"א שהיינו כל היד והזרוע עד חיבורם לגוף. [א"א מבוטשאטש (על סע' טז)]. וי"א שהוא עד המרפק. [הגרני"ק זצ"ל (קעי"מ פ"ג הגה ד)]. וי"א שהוא עד סוף פיסת היד. [הגרני"ק זצ"ל (שם)]. ולמעשה יש להקל בכל השטח שעליו עלול להיות לכלוך. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה לד)].

הרגלים : היינו מכף הרגל עד הברך. [הגרני"ק זצ"ל (שם). ועי' בששי"כ פמ"ב הגה ב]].

גדר מים צוננים

במקום שמותר לרחוץ במים צוננים, אין צריכים המים להיות צוננים גמורים, אלא אפי' אם מעורב בהם קצת מים חמים להפיג צינתם מותר, ובלבד שלא יהיו המים חמים עד שנחנין מחום המים. [הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש פסיט אות מג). ועי' בשיד' (סי' קפח סי"ק יד) בשם

הריטבי"א ובאור לציון (ח"ב פל"ה אות ג בהגה).

מצטער מחמת מניעת הרחיצה

מי שמניעת הרחיצה גורמת לו צער, אין לו להקל משום כך להתרחץ. ואם מצטער ביותר וסבלו רב, מותר לו כפי ההכרח ללא סבון. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד אות יח והגה כז)].

מצטער מחמת הזיעה

במקומות החמים מאוד כמו באר"י, יש מתירים במקום הצורך לרחוץ כל הגוף בצונן, להעביר הזיעה. [חזו"א (מבית לוי עמי' יז והגה ב) ושבט הלוי (ח"ו סי' עז אות ב), וכתב שם להתיר רק אבר אבר. ובא"מ (תא"יע ח"ד סי' פד אות ד) משמע שאף כל הגוף יחד שרי. וכן הוא בתשובות והנהגות (ח"ב ססי' רס). ובאור לציון (פכ"ו אות ה) כתב להקל רק אם מצטער הרבה באופן שאינו יכול לטבול את ריח הזיעה. וכעין זה כתב הגרני"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי' שמו). ועי' בספר נחלת אליהו לגרנ"ח זצ"ל בשם החזו"א]. ובמקום שא"א לנקות הזיעה ללא סבון וכדו', אפשר להתרחץ עם סבון לפי הצורך. [שבט הלוי (ח"ח סי' קכז אות א)]. ומי"מ הדבר מסור ללב יראי ה' מתי להקל בכל זה. [שבט הלוי (שם)].

להסיר לכלוך

אם התלכלך, רשאי לרחוץ אותו המקום על מנת להעביר הלכלוך. [דהרי אפי' בת"ב מותר לו בזה כמבואר בשו"ע (סי' תקנד סעי' טו)]. ואם גופו מלוכלך ככמה מקומות והוא טורח לרחוץ מקומות המטונפים כן אחד בפניו מותר להכנס במים לרחוץ כל גופו בפעם אחת בכדי להסיר הלכלוך שעליו. [מ"ב (סי' תריג סי"ק א)].

קטנים

מנהג זה תקף אף לקטנים הרוחצים לתענוג, אבל לצורך רפואה או שמלוכלכים מותרים. [מ"ב (סי"ק צג) וחונך לנער (פכ"ו הגה ד)]. וילדים קטנים בני ג' – די' שנים מותרים ברחיצה בכל אופן. [חונך לנער (שם)]. וי"א שאם תמיד רגילין להתרחץ כל יום יש להקל עד בר מצוה. [הגרני"ק זצ"ל בשם הגריש"א זצ"ל (קעי"מ בהגה)]. ועכ"פ במקומות החמים אפשר להקל להם אפי' הגיעו לחינוך. [הגרני"ק זצ"ל (קעי"מ שם)]. ולבני עדות המזרח אין לאסור רחיצה לקטנים פחותים מגיל בר מצוה (אף אם הגיעו לחינוך), אף בשבוע שחל בו ת"ב. [אור לציון (שם הגה ח)].

לצורך רפואה (מקלחת לפני לידה וכדו')

מותר להתרחץ לצורך רפואה, אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו ת"ב. [מ"ב (סי' תקנא סי"ק ח)]. ולכן מעוברת שהגיע קרוב לעת לידתה שטוב לה לרחוץ בחמין, בכל אלו שרי, דהוי לרפואה ולא לתענוג. וכן יולדת או מי שהוא אדם חלוש ואמר לו הרופא שצריך לרחוץ בכל יום בחמין שרי, מלבד בת"ב עצמו שצריך לזהר מזה. [שעה"צ (אות דד)].

לצורך טיפול בפצעים

אם יש לו חטטים בראשו מותר לו לרחוץ או לסוך ראשו. [מ"ב (תקנא סי"ק צג) ושו"ע (סי' תריד סעי' א)]. וכן אם צריך לרחוץ פניו או רגליו עם סבון על מנת למנוע פצעים בפנים או ברגלים וכדו' מותר לו לרוחצם. [אור לציון (פכ"ו אות ה) והגרני"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי' שמו)].

לצורך מצוה (טבילת מצוה וכדו')

רחיצה לצורך מצוה מותרת, ולכן נדה רוחצת וטובלת בחמים בימים אלו (פרט לת"ב). [רמ"א (סי' תקנא סעי' טז). ועי' ביאור הלכה (ד"ה ולצורך)]. ואפי' אם טובלת ליל י' באב, יש אומרים שמותר לה לרחוץ בערב בת"ב דכרבה בחמין אם א"א לה לרחוץ ליל י'. [רמ"א (שם) וכתב המ"ב (סי"ק צב) שאף בחמין שריא]. ויש אומרים שתרחוץ בערב ת"ב אפילו אפשר לה לרחוץ בליל מוצאי ת"ב. [ביאור הלכה (ד"ה אם א"א)]. והמנהג לחוף רק בליל מוצאי ת"ב. [שעירי שבט הלוי (סי' קצט על ס"ד אות ב)]. וכמו כן אשה הלובשת לבנים יכולה לרחוץ מעט אפילו בחמים כדרכה בשאר ימות השנה, והואל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה. [רמ"א (סי' תקנא סעי' טז) וכתב המ"ב (סי"ק צב) שאף בחמין שריא. וכמו כן מותר להתרחץ לצורך מצות עונה אם נודף מהם ריח או אם גופם מלוכלך מהזיעה, הגרני"ק זצ"ל (חוט שני יו"ט עמי' שמו אות ח)].

טבילה לפני התפלה, ערב שבת וטבילת עזרא

הנוהג לטבול בכל ער"ש מותר לו לטבול בצוננים גם בשבת שחל בימים אלו, ומי שמבטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הצנח אסור. [מ"ב (סי' תקנא סי"ק צה ושעה"צ אות צח) וערה"ש (אות לה)]. וכמו כן המקפיד על טבילת עזרא רשאי לטבול בטי' הימים במים צוננים. [כה"ח (אות קצ) והגרישי"א זצ"ל (אשרי האיש פסיט אות מד). ושור"י שהחזו"א (הנהות הגרני"ק זצ"ל קעי"מ פ"ג אות יד) התיר אף למי שאינו מקפיד]. ואם קשה לו לטבול בצוננים יש מקילים לטבול אף בחמים. [כה"ח (שם)]. והמקפיד לטבול כל יום, י"א שאינו רשאי לטבול בטי' הימים. [הגרישי"א זצ"ל (שם)]. ויש מקילים אף בזה. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ב הגה 37) ושבט הלוי (ח"ו ססי' עז אות ג). ועי' לעיל בשם המ"ב]. והמיקל כסברא אחרונה, יש לו על מי לסמוך.

שחיה מטעמי בריאות

אין להחיר לעשות שחיה בימים אלו אף כשעושה כן רק מטעמי בריאות. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה 61)]. ואם הוא לצורך רפואה שרי. [כמבואר לעיל בשם המ"ב לענין רחיצה לצורך רפואה].

לצורך פגישת שידוכין

מותר במקום צורך להתרחץ במים צוננים לצורך פגישת שידוכין. [הגרשי"א זצ"ל (פסיט אות ג)].

רחיצה במגבת רטובה טופח ע"מ להטפיה

מותר להעביר מטלית לחה אפילו טופח ע"מ להטפיה על גופו ומי"מ אם היא רטובה כ"כ שעיי"ז מים נוזלים על הגוף אפשר שזה נקרא דרך רחיצה. [הגרני"ק זצ"ל (קעי"מ)]. וכן נקט הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה כד) (אלא דאפשר שהתיר כשיש לו צער)].

לצורך שבת

בערב שבת של חזון אפילו אם הוא רגיל לרחוץ בכל ער"ש בחמין כל גופו, אסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן. [רמ"א (שם סעי' טז) ומי"ב (סי"ק צה)]. ויש להקל בחפיפת הראש בחמין למי שרגיל בכך כל שבת. וה"ח דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך כל שבת. [רמ"א (שם) ומי"ב (סי"ק צז)]. אבל רק במים בלבד ללא סבון או שמפו. [מ"ב (סי"ק צז)]. ומי שמזיע הרבה ואינו יכול להעביר הזיעה לא סבון מותר לו אף להשתמש בסבון ושמפו. [שבט הלוי (ח"ח סי' קכז)].

אכילת בשר

יש נוהגים שלא לאכול בשר בשבוע שחל בו ת"ב, ויש שמוסיפין מרי"ח ועד התענית, ויש שמוסיפין מי"ז בתמוז. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ט) ומי"ב (סי"ק נו)]. ומנהג בני אשכנז הוא מרי"ח, והוא בכלל. [מ"ב (סי"ק נח)]. אולם מנהג בני ספרד לאכול בשר ברי"ח. [כה"ח (אות קכה)]. ויש שנהגו סלסול בעצמם שלא לאכול בשר ברי"ח אב, וכן היה מנהג האר"י ז"ל. [אור לציון (פכ"ו הגה ג)]. ומנהג בני תימן לאכול בשר בימים אלו, ואינם נמנעים מאכילת בשר אלא בסעודה המפסקת, שאז אסור מדינת לאכול בשר. [אור לציון (ח"ג פכ"ו אות ג)].

בשר עוף ובשר מלוח

אסור לאכול בשר עוף ובשר מלוח. [שו"ע (סי' תקנא סעי' י)].

תבשיל של בשר

יש אומרים שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנוכרים, מותרים בתבשיל שנתבשל בו בשר. [שו"ע (סי' תקנא סעי' י)]. ומי"מ נוהגים לאסור אף תבשיל של בשר. [מ"ב (סי"ק סג)].

תבשיל שנתבשל בקדרה בשרית בת יומא

תבשיל שנתבשל בקדרה של בשר פשיטא שמותר לאוכלו. [מ"ב (סי"ק סג)].

יש ששים בתבשיל נגד טעם הבשר

אם נפל בשר לתבשיל ויש ס' כנגדו מותר התבשיל באכילה. [מ"ב (סי"ק סג)]. ואף כשאין שם ששים כל שישראל טועם ואין בו טעם בשר, מותר. [שעה"צ (אות סח)].

שומן בשר

שומן של בשר בכלל האיסור. ואסור לאכול אף תבשיל שיש בו שומן בשר. [מ"ב (סי"ק סג)].

תבשיל שיש בו אבקת מרק בשרי

אבקת מרק שמעורב בו קצת שומן עוף (כמו שמצוי באבקת מרק בשרי בזמנינו), ששמו בתבשיל, אם לא מרגישים בו טעם עוף, אלא טעם משופר, בדיעבד אין לאסורו באכילה, אבל לכתחלה אין להשתמש בו בימים אלו. [עני' לקמן בדין מאכל שמעורב בו יין. ומצא אי י"ל דני"י קיל מתבשיל שמעורב בו יין, שהרי אכילת בשר עוף קל יותר משתיית יין. אולם דברי התשו"ה המקיל שם לא שייכים בזה, עיי"ש].

בשבת

בשבת מותר לאכול בשר. ולא נכון להחמיר שלא לאכול בשר בשבת, כדי שלא יראה כנוהג אבלות בשבת. [אור לציון (פכ"ו הגה ג)].

מיעומת התבשיליון של שבת בערב שבת

הנוהג לטעום את התבשיל בכל ערב שבת, רשאי לטעום מתבשילי הבשר גם בערב שבת

חזון. [אור לציון (פכ"ו אות ד)].

להאכיל הקטנים בשר בערב שבת

בימות הקיץ שקשה לקטנים להמתין מלאכול עד אחר תפלת ערבית ולכן מאכילים אותם כשעה או שתיים קודם קבלת שבת, יכולים להאכילם בשר. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ד). ועי' בא"ר (סי' תקנא אות כד) שמיקל מחצות. וחביאו הכה"ח (אות קנה)].

המקבל שבת במעבד יום

המקבל שבת מעבד יום רשאי לאכול בשר ולשתות יין בסעודה. [משמעות הפוסקים שהתירו לאוכל בשר ולשתות יין ולא חילקו בדבר].

בסעודה שלישית

בסעודה שלישית מותר לאכול בשר אף למי שאינו רגיל בכך. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' קיד אות א)].

מוצאי שבת

במוצ"ש אם לא התפלל מעריב, עדיין רשאי לאכול בשר. [מ"ב (סי"ק טט)]. ועי' בסמוך לענין מלוה מלכה.

אכילת בשר שנשאר מסעדת שבת חזון

יש אומרים שבשר מבושל שנשתייר מזמן היתר אכילתו (כגון משבת חזון), מותר לאכול הואיל ואשתירי אשתירי. [קול אליהו (סי' מה)]. ויש אומרים שיש לאסור בזה לנוהגים איסור מרי"ח, אבל לנוהגים איסור רק בשבוע שחל בו מותר. [כן יוצא מהנחפה בכסף (או"ח ססי' ג ד"ה כלל העולה בדיניו). וכי"כ בקול אליהו (שם) אליבא דדעה זו]. ויש אוסרים בכל אופן. [פת"ש (יו"ד סי' שמא אות ג), ברכ"י (סי' תקנא אות ו) הובא בשע"ת (שם אות יא) וערה"ש (שם אות כד)]. וכן המנהג. ומכל מקום אין למחות ביד המקילים. [ברכ"י (שם)].

אכילת בשר במלוה מלכה

יש אומרים שהרגיל לאכול בשר במלוה מלכה, רשאי לאכול בשר גם במוצ"ש זו. [אור לציון (ח"ג פכ"ו הגה ז)]. ויש אוסרים. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ד). וכן מטו משמיה דחזו"א (קעי"מ פ"ה הגה ב)]. ויש מתירים (אף למי שאינו רגיל בכך) לאכול במלוה מלכה משויורי בשר של שבת. [כה"ח (אות קמד)]. ולמעשה יש להימנע. [דהרי אין בזה חובה. ואפי' בשבת בשר אינו אלא מצוה כמבואר בשיד' וא"כ עדין להמנע לצאת לכח"ט].

קניית בשר מרי"ח עד ת"ב

מותר לקנות בשר בתשעת הימים להניח לאחר ת"ב. [אג"מ (ח"ד סי' קיב אות א)].

שתיית יין

יש נוהגים שלא לשתות יין בשבוע שחל בו ת"ב (ובמצו"ש אם הוא לא התפלל עדיין מותר בייך). ויש שמוסיפין מר"ח עד התענית, ויש שמוסיפין מי"ז בתמוז. [שריע (סי' תקנא סעי' ט) ומי"ב (סי' ק"ח)]. ולמעשה המנהג אצל בני אשכנז הוא מר"ח והוא בכלל. [מ"ב (סי' ק"ח)]. ואצל בני עדות המזרח יש נוהגים להקל. ויש שנהגו להחמיר בזה. וכל אחד עשה כמנהגו. [נעי בפרי האדמה (ח"ד דף ח' ע"ג), במועד לכל חי (סי' י' אות ט), בכח"ח (אות קכו) ובאור לציון (פכ"ו אות ח)].

מין ענבים

מין ענבים הוא בכלל יין לענין זה. [נעי' שריע' (סעי' י'). הגרשז"א צ"ל (הנה יג ד"ה ודע) ואור לציון (פכ"ו אות ח)].

שאר משקים חריפים (ערק, בירה וכדו')

יש אומרים שמנהג זה אינו אלא ביין, ולא בשאר משקאות חריפים כגון ערק ובירה. [נעי' בשע"ת (אות יט) ובערוה"ש (אות כ)].

קוניאק

קוניאק הוא מין (שמוצר ע"י אידוי היין והפיכת האדים לקוניאק), יש מי שאומר שראוי להחמיר בזה. [אור לציון (פכ"ו הנה ח)]. כיון שיש אומרים שדינו כיון לענין ברכות הנהנין.

עונה או תבשיל שמעורב בו יין

עוגות או תבשילים שנותנים בהם יין לשבח הטעם, יש אומרים שאין לאוכלם בתשעת הימים. [נעי' באר היטב (סי' קט) ובשע"ת (סי' יט)]. וכן פסקו השבט הלוי (ח"ט רס"י קלב) והגרניק צ"ל (קע"מ פי"ה הנה ח). אולם המ"ב לא הביא דברי הבאה"ט. [ומי"מ לקטן שלא הגיע לגיל חינוך להתאבל על ירושלים, בעוגה שיש בו רק טעם בעלמא אפשר להקל, ואם יש יין ממש בתבשיל נכון להחמיר. [שבט הלוי (שם)]. ויש מי שמיקל בתבשיל שיש בו יין אפילו לגדולים. [תשובות והנהגות (ח"ב סי' רנט)]. ואין להקל, אלא שבדיעבד אם היין אינו נרגש בפניע, אלא הוא רק משפר טעם המאכל שרי. [הגרשז"א צ"ל (אשרי האיש פס"ט)].

כוס של הבדלה

דעת השר"י (סי' תקנא סעי' י') שמותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון בימים אלו. וכן מנהג בני ספרד. [אור לציון (ח"ג פכ"ו אות ח)]. אולם מנהג בני אשכנז להחמיר שלא לשתות יין בבהמ"ז (של יום חול) ולא בהבדלה אלא נותנים לקטן שהגיע לחינוך ברכה ואינו יודע להתאבל על ירושלים (כבן תשע שנים). [מ"ב (סי' קט וט) והגרשז"א צ"ל (ישא יוסף ח"ג עמי קע)]. ואם לא מצוי קטן כזה ישתה הגדול כוס הבדלה. ויש שנהגו שאף כשיש תינוק מצוי שהגדול שותה כוס ההבדלה. [כך מטו בשמיה דהגרשז"א צ"ל (הליכ"ש פי"ד אות כז וישא יוסף ח"ג עמי קע) כי אין הגדר של קטן הראוי לזה ברור. וכן היה הנהגת החזו"א (דנינם והנהגות להחזו"א פי"ט אות ח)].

על חמר מדינה

יש אומרים שבמקום שיש חמר מדינה עדיף להבדיל עליו מאשר על יין. [ערוה"ש (אות כ)]. ויש סוברים שבכל אופן מבדיל על היין, וכן עיקר. [כן מבואר בפוסקים לדעיל לענין כוס של הבדלה.

וכן מורה סתומת שאר הפוסקים. וכי"כ בשלמת חיים (סי' רכד)].

שיעור שתיית היין בהבדלה

המבדיל על היין (ענין הפרטים לעיל) ישתה רביעית שלמה (ולא מלא לוגמיו בלבד). [הגר"י"ק צ"ל (אחרות רבינו ח"ב עמי קלה)]. ואם קטן שותה היין ישתה עכ"פ רוב הכוס דהיינו רוב רביעית. [מ"ב (סי' ע' וסי' רעא סי' ק)]. ואם לא שתה כשיעור בדיעבד יצאו ידי חובה, ומי"מ יחזור לשתות כשיעור. [נעי' בגר"ז (סי' קצ אות ד) ובש"ש (פ"ס אות לו)].

לזמן על כוס יין

שלשה שמוזמנים אחר הסעודה לא יברכו על הכוס, אבל עשרה מברכים על הכוס. [רמ"א

(סי' תקנא סעי' י') ומ"ב (סי' עא) ואור לציון (פכ"ו אות ח)].

בירך על בשר או יין בתשעת הימים

אם בירך על חתיכת בשר או על כוס יין ואח"כ נזכר מאיסור בשר ויין בימים אלה, יטעם משהו שלא תהיה ברכתו לבטלה, שאין במשהו לא משום שמחה, ולא משום בטול המנהג. [נעי' בשבט הלוי (ח"ט סי' קלא אות א וח"י סי' פא אות ט)].

חמותרים לאכול בשר ויין

חולה קצת

חולה קצת מותר באכילת בשר. [רמ"א (סי' תקנא סעי' ט) ומ"ב (סי' ס)]. ויעוי' בשבות יעקב שפסק שאשה בימי נדוהת שאינה יכולה לאכול מאכלי חלב מחמת מיחוש בגופה מותרת לאכול בשר, דסתם נדה בעת זוב דמה היא חולה. והביאו השערי"ת (אות כח). והרע"א (על סעי' ט) הביא דבריו בקצור להתיר בימי נדוהת לאכול בשר, עכ"ל. והכל לפי הענין.].

אדם חלש

אדם חלש שצריך לאכול בשר כדי להתחזק, רשאי לאכול בשר. אלא שאם די לו באכילת בשר עוף, יאכל בשר עוף. [אור לציון (פכ"ו אות ו)]. ואם יש לו חוסר דם, וצריך דוקא בשר בהמה, יאכל בשר בהמה. [ושם]].

מעוברות

מעוברות, יכולות לאכול בשר אם חלשות הן וצריכות לכך. [אור לציון (פכ"ו אות ו)].

יולדות

יולדות מותרות לאכול בשר. ומה שנהגו קצת יולדות מז' באב ואילך למנוע מבשר ויין היינו שלא במקום חולי. [מ"ב (סי' סא)].

מניקות

מינקת שחלבה רע לתינוק כשאינה אוכלת בשר יש להקל אף בבשר בהמה. [מ"ב (סי' סא)]. וכן אם היא חלשה וצריכה לאכול בשר מותר לה. [אור לציון (פכ"ו אות ו)].

אינו יכול לאכול מאכלי חלב

מי שאי אפשר לו לאכול מאכלי חלב, מותר לו לאכול בשר עוף או בשר מלוח שעברו ג' ימים משחיטתו, וכי"ש תבשיל של בשר. [מ"ב (סי' סד) ושעה"צ (אות טט)].

קטנים

קטנים בריאים אסורים בבשר ויין. [מ"ב (סי' תקנא סי' ע)]. י"א מר"ח (לבני אשכנז). [בעל השש"כ בחינוך הבנים למצוות (אות לו)]. וי"א משבוע שחל בו ת"ב (אף לבני אשכנז) וכן עיקר. [נהנך לער (פכ"ו אות ב)]. ונעי' לגיל לענין כיבוס]. והדין כן אפילו בקטנים שלא הגיעו לגיל חינוך להתאבל על ירושלים. [מ"ב (שם)], אלא שעל כל פנים הגיעו לגיל חינוך באופן כללי. [נהנך לער (פכ"ו הנה ח)]. בעל השבט הלוי (קע"מ פי"ה עמי עט) וכתבו שם שהוא בגיל ג' שנים. והכל לפי הענין. דעת הגרשז"א צ"ל (הליכ"ש פי"ד הנה 28) להחמיר אפילו לקטנים ביותר (בני ג' וד' שנים) כל שאין צורך מיוחד להאכילם בשר דוקא]. ויש אומרים שבזמננו אפשר להקל עד גיל תשע בבשר עוף או תבשיל של בשר. [הגרשז"א צ"ל (אשרי האיש פס"ט אות כח) דלא החמירו על קטן שלא הגיע לכלל אבולות].

בסעודת מצוה

ברית מילה

אכילת בשר ושתיית יין מר"ח

בסעודת מצוה, כגון מילה, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה, אבל יש לצמצם, שלא להוסיף אלו שלא באים מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות. [רמ"א (סעי' י') ומ"ב (סי' עז)]. ובסעודה זו יש להתיר אפילו כוס של בהמ"ז. [מ"ב (סי' עב)].

כשבוע שחל בו תשעה באב

בשבוע שחל ת"ב בתוכה, אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם. [רמ"א (סי' תקנא סעי' י)]. והיינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות ומלבד הבעלי מצוה מותר להוסיף עשרה משום ריעות והשאר אוכלים מאכלי חלב. [מ"ב (סי' עז)].

ברית מילה בערב ת"ב

אפי' חל המילה בערב ת"ב שרי, ובלבד שלא יהיה בסעודה שמפסיק בה. [רמ"א (סי' תקנא סעי' י)]. ובתנאי שיעשנה קודם חצות. [מ"ב (סי' עז)]. ואם נמשך הסעודה לאחר חצות י"א דשרי, רק שלא יהיה יותר משעה י', ולמעשה יש להקל רק לבעלי השמחה עצמם. [שעה"צ (אות פט)].

ברית מילה שאינו בזמנו

סעודת מילה שלא בזמנה, דינה כמילה בזמנה הנ"ל. [שע"ת (שם סי' טו)].

שאריות מסעודת מצוה

שלחו לביתו שאריות בשר מסעודת מצוה, אסור לו לאוכלם בימים אלו. [מ"ב (סי' עה ועג)].

פדיון הבן

אכילת בשר ושתיית יין

סעודת פדיון הבן נחשבת לסעודת מצוה, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה, אבל יש לצמצם, שלא להוסיף אלו שלא באים מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות. [רמ"א (סעי' י') ומ"ב (סי' עז)]. ובסעודה זו יש להתיר אפי' כוס של בהמ"ז. [מ"ב (סי' עב)].

קרובי הכהן בפדיון הבן

אפשר שבפדיון הבן אף קרובי הכהן בכלל קרובי בעל המצוה לענין זה, ולא רק קרובי אבי הבן. [אור לציון (פכ"ו הנה ד)].

סיום מסכת

בסעודת סיום מסכת מותר לאכול בשר ויין, ואף הקרואים רשאים לאכול, והיינו כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו הן מחמת קורבה או מחמת רעות או שהוא אוהבו, ונשים השייכות לסעודה במקום שדרך לזמןן לסעודה ג"כ מותר. ואשת הבעל סעודה מותרת אף בסיום מסכת וכן בניו. ובשבוע שחל ת"ב בתוכה, אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם. [רמ"א (סי' תקנא סעי' י)]. והיינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות ומלבד הבעלי מצוה מותר להוסיף עשרה משום ריעות והשאר אוכלים מאכלי חלב. [מ"ב (סי' עז)].

ועי' בבאור הלכה (ד"ה וסיום)].

בערב תשעה באב

מותר לעשות הסיום כנ"ל אף בערב ת"ב ובלבד שיעשנה קודם חצות. [מ"ב (סי' עז)]. ואם נמשך הסעודה לאחר חצות יש אומרים דשרי, רק שלא יהיה יותר משעה עשירית, ולמעשה יש להקל בזה רק למסיימים המסכת בעצמם. [שעה"צ (אות פט)].

למחר הלימוד על מנת לסיים בימים אלו

אם לא נודמן בלימודו הסיום לא ימחר או יאחר בשביל זה. [מ"ב (סי' עז)].

אינו רגיל לעשות סעודת סיום

אם לא היה עושה סעודה בשאר הימים אפשר שלא יעשנה גם עתה. [מ"ב (סי' עג)].

בר מצוה

אכילת בשר ויין

מותר לאכול בשר ויין בסעודת בר מצוה בתשעת הימים. והדין כן אף אם הסעודה שלא בזמנה, אם הקטן דורש בה דברי תורה. [יד אפרים (סי' תקנא על המ"א סי' ק,א), דברי יציב (או"ח ח"ב סי' רלח) והגרשז"א צ"ל (שלמי מועד עמי תפז והליכ"ש פי"ד אות ח)]. ומי"מ יש אומרים שמיום ז' באב ואילך לא יערכו מסיבות בר מצוה, משום שבים ז' באב נכנסו האוייבים להיכל וימים אלו חמירי טפי. [הגרשז"א צ"ל (הליכ"ש שם הנה 38)].

שאר סעודות מצוה

חנוכת הבית

יש אומרים שמותר לעשות סעודת חנוכת הבית בימים אלו. [מקור חיים (לחז"י רס"י תקנא) ועי' בדברי מלכ"אל (ח"ד סי' ח)]. ויש אומרים שאין לעשותה בימים אלו (אף ללא אכילת בשר) דהוא בכלל "מעטעים בשמחה". [לבושי מרדכי (ק' ח"א ססי' קא)]. ולמעשה נוהגים שלא לעורכה בטי' הימים אף בארץ ישראל. [הגרשז"א צ"ל (שם פי"ד אות יא)].

חנוכת בית המדרש

סעודת חנוכת בית מדרש וכדומה, יש אומרים שאין לעשותה בימים אלו. [הגרשז"א צ"ל (שם פי"ד הנה טז). ובלבושי מרדכי (ק' ח"א ססי' קא) כתב דבכה"ג שרי (ומשמע ללא בשר)].

נקיון הבית

שטיפת הרצפה

יש נוהגים שלא לשטוף הרצפה, אם אינה מלוכלכת ממש, אלא לכבוד שבת. [התעוררות בתשובה (ח"ג סי' ט) והגרשז"א צ"ל (הליכ"ש פי"ד אות כא)]. וגם כששוטף לכבוד שבת נהגו שלא לערב חומרי נקיו כרגיל, אלא שוטפים במים בלבד. [הגרשז"א צ"ל (הליכ"ש פי"ד הנה ט). ובשלמת חיים (סי' שלב) כת' שראוי למי שאפשר להחמיר בזה].

שטיפת מכונית

מותר לשטוף מכונית בטי' הימים אם דרכו לשוטפה מידי כמה ימים, אבל אם דרכו לשוטפה פעם לזמן מרובה, אין לשוטפה בטי' הימים. [הגרשז"א צ"ל (אשרי האיש פס"ט אות טח)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות יש לשלוח דוא"ל למערכת: amikta@amikta.co.il

© שמעתא עמיקתא – להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503